

Cilt 4 / Sayı 1 / Yaz 2024

Kitap Tanıtımı

Erkeğin İnkılabı: 100. Yılında Cumhuriyet'i ve Romanı Erkek(lik) Üzerinden Okumak (1923-1938)

Arş. Gör. Duran Can Gazioğlu

Kapadokya Üniversitesi

Arş. Gör., Beşerî Bilimler Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

ORCID: 0000-0003-4380-5645

duran.gazioglu@kapadokya.edu.tr

Gazioğlu, Duran Can. "Erkeğin İnkılabı: 100. Yılında Cumhuriyet'i ve Romanı Erkek(lik) Üzerinden Okumak (1923-1938)". *Kün: Edebiyat ve Kültür Araştırmaları Dergisi* 4.1 (Yaz 2024): 77-84.

DOI: <https://doi.org/10.54281/kundergisi.2024.46>.

Geliş Tarihi: 10.06.2024 / Kabul Tarihi: 20.06.2024 / Yayımlanma Tarihi: 30.06.2024

Bu çalışma Creative Commons Attribution 4.0 International License ile lisanslanmıştır.

Erkeğin İnkılabı: 100. Yılında Cumhuriyet'i ve Romanı Erkek(lik) Üzerinden Okumak (1923-1938)

Duran Can Gazioğlu

Sayak, Bülent. Erkeğin İnkılabı: 100. Yılında Cumhuriyet'i ve Romanı Erkek(lik) Üzerinden Okumak (1923-1938). İstanbul: Çizgi Kitabevi, 2023.

İkinci dalga feminizmin kuramsal bir zemin kazanarak gelişmeye başladığı 1960'lı yıllardan 1970'lerin sonlarına dek uzanan dönemde kadın kimliği tartışılmış, toplumsal cinsiyet düzeninin bir diğer öznesi olan erkekliğin ne olduğu sorusuna yönelik arayışlar 1980'li yılları beklemiştir. 1980'li yıllarda patriarki kavramının 'biyolojik indirgemeci' olarak kabul görmesi, biyoloji tabanlı yaklaşımların erkekliği doğuştan sahip olunan bir hâl olarak eksik tanımlaması; erkekliğin tıpkı kadınlık gibi cinsiyetlendirilmiş toplumsal ilişkilerin ürünü olduğunu iddia eden eleştirel erkeklik çalışmalarının doğuşunun başlıca nedenleridir. Günümüzde erkeklik çalışmaları, sosyolojiden psikolojiye, siyasetten dilbilime, tarihten edebiyata dek uzanan geniş bir çerçevede farklı disiplinleri bir araya getirerek erkekliğin inşasını sağlayan kurumsal ve toplumsal süreçleri inceleyen bir çalışma alanı niteliği kazanmış, son dönemlerde Türkiye'de yapılan bu alandaki çalışmaların sayısı ve niteliğinde ciddi bir gelişme kaydedilmiştir. Yeni Türk edebiyatı sahasında erkeklik literatürünü kuramsal çerçevede olarak esas alan, önemli bir çalışma da Dr. Bülent Sayak'a aittir.

Erkeğin İnkılabı: 100. Yılında Cumhuriyet'i ve Romanı Erkek(lik) Üzerinden Okumak (1923-1938) adlı çalışma, Bülent Sayak'ın Erciyes Üniversitesinde Prof. Dr. Hülya Eraydın Argunşah danışmanlığında tamamladığı "Türk Romanında Erkek(lik) Kurguları (1923-1938)" başlıklı doktora tezinin, Türkiye Cumhuriyeti'nin yüzüncü kuruluş yılına armağan sunma amacıyla gözden geçirilmiş ve yeniden düzenlenmiş hâlidir. Kitap; Ön Söz, Giriş, "Kimlik, Toplumsal Cinsiyet ve Erkek(lik)", "Erken Cumhuriyet Dönemi Sosyopolitik Panoraması: Kimlik Arayışları ve Erkeklik", "Erkeklik Yazıya Dönüşünce: Eril Tahakküm, İnkılap ve Roman" başlıklarından müteşekkil üç ana bölüm, Sonuç, Kaynakça ve Dizin bölümlerinden oluşmaktadır. Sayak; yeniden düzenleme kapsamında doktora tezinin "Kimlik, Toplumsal, Cinsiyet ve Erkek(lik)" başlıklı birinci bölümünü kısaltarak değerlendirdiğini, doktora tezinde ideoloji ve feminizm kavramları üzerindeki kapsamlı değerlendirmeleri ile ayrıntılı bir bakışla ele aldığı tartışmalardan oluşan alt başlıkları kitabın makul sınırlar içerisinde kalmasını sağlamak amacıyla kullanmadığını belirtmiştir.

Erkeğin İnkılabı: 100. Yılında Cumhuriyet'i ve Romanı Erkek(lik) Üzerinden Okumak (1923-1938); ele alındığı tarihsel dönemin iktidar tezahürleri ve sosyopolitik panoraması arasındaki

ilişkiyi, edebiyatın iktidarın kendisini meşrulaştırma ve kurumsallaştırma amaçlarını sağlayan bir araç olması kabulünden hareketle, Erken Cumhuriyet Dönemi Türk romanına yansıyan erkeklik temsillerini söylem çözümlemesine tabi tutan ve toplumsal cinsiyet eleştirisi, tarih, sosyoloji ve siyaset gibi disiplinlerden yararlanarak anlamaya odaklanan bir çalışmadır. Sayak, çalışmasında kullandığı yöntemi “eleştirel erkeklik incelemeleri ve yeni tarihselcilik perspektiflerinden beslenen bir söylem çözümlemesi” olarak tanımlarken çözümlediği romanları “ataerkil örüntüler ve tarihsel güç ilişkileri” bağlamında okuduğunu, “olay örgüsü, karakter özellikleri ve gelişimleri, çatışma yapıları, olumlama-yadsıma yargıları gibi tematik roman unsurları”nı “dönemin iktidar ve cinsiyet(lendirme) söylemlerinin birer göstergesi” (Sayak 23) olarak tartıştığını belirtir. Çalışma evrenini ise tarihî roman, aşk romanı, tezli roman, macera romanı, köy romanı, ütopya romanı, farklı edebî çizgileri (estetik roman, kanonik roman, popüler roman) üzerinde çokça tartışıldığı veya gölgede bırakıldığı değerlendirilen, toplam yirmi altı romanı içeren kapsamlı bir örneklem oluşturmaktadır: *Vurun Kahpeye* (Halide Edib Adıvar, 1923), *Kalp Ağrısı* (Halide Edib Adıvar, 1924), *Zeyno'nun Oğlu* (Halide Edib Adıvar, 1926), *Bir Kadın Düşmanı* (Reşat Nuri Güntekin, 1927), *Hüküm Gecesi* (Yakup Kadri Karaosmanoğlu, 1927), *Dağları Bekleyen Kız* (Esat Mahmut Karakurt, 1927), *Çölde Bir İstanbul Kızı* (Esat Mahmut Karakurt, 1927), *Kızıl Tuğ* (Abdullah Ziya Kozanoğlu, 1927), *Yeşil Gece* (Reşat Nuri Güntekin, 1928), *Sodom ve Gomora* (Yakup Kadri Karaosmanoğlu, 1928), *Cehennemden Selam* (M. Turhan Tan, 1928), *Kara Davut* (Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu, 1928), *Halas* (Mehmet Rauf, 1929), *Yaprak Dökümü* (Reşat Nuri Güntekin, 1930), *Yaban* (Yakup Kadri Karaosmanoğlu, 1932), *Bir Renk Bir Ahenk* (Ali Mustafa Soylu, 1932), *Cephe Gerisi* (Burhan Cahit Morkaya, 1933), *On Yılın Romanı* (Ethem İzzet Benice, 1933), *Yüzbaşı Celal* (Burhan Cahit Morkaya, 1933), *Sevgim ve Izdırabım* (Mükerrem Kâmil Su, 1934), *Takma Ayak Hasan Çavuş* (Ziya Çalık, 1934), *Kahpenin Aşkı* (Hayrettin Ziya Taluy, 1934), *Ankara* (Yakup Kadri Karaosmanoğlu, 1934), *Düşkünler* (Sadri Ertem, 1935), *Mülazımın Romanı* (Abidin Daver, 1936), *Ateş Kamçıları* (Hamdi Rıza Çaydam, 1938).

Sayak, çalışmasının giriş bölümünde modern Türk edebiyatının Osmanlı-Türk modernleşmesi, milliyetçilik düşüncesinin yol haritasını tamamlayan tarihî gelişimi ve rasyonel akılcılığı şiar edinen modern toplum ideali olarak gördüğü “yeni kimlik/ iktidar söylemi”nin (Sayak 11) çözümlenmesi ile anlaşılabilirliğini belirtir. Sayak’ın bu yaklaşımı, dönem yazarlarının romanlarına sinen motivasyon ve yazma pratiklerinin “ne” ile beslendiği sorusundan başlayarak “neden” ve “nasıl” sorularına ulaşan hassasiyetiyle (11), dönem yazarlarının belirli temalar, stereotipler ve hâkim toplumsal yargıların ördüğü değerler temsillerini işlerken ortak kalıplar kullandıkları tespiti ile sonuçlanır. Bu doğrultuda Sayak’a göre savaş, reform mücadelesi, siyaset ve aşk; sadece çalışmasında çözümlediği romanlarda değil, dönem romanlarına ruhunu ve karakterini veren izlekler olarak öne çıkar. Zira Sayak’ın öne çıkardığı bu izlekler, erkek kahramanların savaşçılık, koruyuculuk, milliyetçilik, güçlülük, aydınlanmacılık gibi ulus devlet değerlerini pekiştirdikleri eylemleri vasıtasıyla erkeğin toplumsal özne konumunu somutlaştırır. Dolayısıyla iktidar, toplumsal cinsiyet pratikleri ve ilişkilerinin perdesinde yazarların söylemleri ile görünür kılınır ve muktedir bir erkek niteliğiyle tahayyül edilmesini salık veren ideolojik bir aygıt olarak kendi konumunu sağlamlaştırır.

1923-1938 yılları arasında yayımlanan romanları “inkılapçı erkeklerin ve yeni erkeklik düşüncesinin hikâyesi” olarak tanımlayan Sayak, Türk modernleşmesinin makbul vatandaşlık değerlerinin kurucusu olduğu iddiasını sağlam bir zeminde tartışmak amacıyla, Erken Cumhuriyet Dönemi Türk edebiyatında yeni rejimin tayin ettiği istikameti şekillendiren temel meselelerden erk kavramına, toplumsal cinsiyet rollerinin biyoloji vurgusundan sıyrılarak

kadınlık ve erkekliğin kültürel bir kurgu olduğu görüşünü öne çıkaran toplumsal cinsiyet kuramlarından kimlik krizi ve modernleşme olgusunun yansımalarını anlamlandırma sorununa eğilmesi niteliğiyle Türkiye’de eleştirel erkeklik çalışmalarına yön veren erkeklik literatürüne kadar geniş bir yelpazede giriş bölümünü kaleme alır.

Sayak; giriş bölümünde Cumhuriyet’in kuruluş felsefesine ışık tutmayı, kimlik politikalarının temsil biçimlerini anlamayı ve iktidarın romana yansıyan suretlerini cinsiyet kabulleri üzerinden çözümlemeyi amaçladığını vurgular. Ele aldığı dönemde yayımlanan romanların erkeklik söylemi etrafında biçimlendiği iddiasını; karakterizasyon, tema ve değer kodlamaları bağlamında eril hegemonya anlayışının edebî metin üzerindeki etkisi, cinsiyet sistemi ile siyasal yapı arasındaki ilişkide roman türünün işlevi, geleneksel düşünceden modern ulus devlet paradigmasına geçişte erkeklik kimliğinin dönüşümü, modern erkeklik idealini belirleyen stratejiler, kimlik inşası ile cinsiyet anlatıları arasındaki ilişki ve inkılap ideolojisinin erkeklik beklentilerini anlamayı önceleyen sorular etrafında temellendirdiğini belirtir. Çalışma evreni olarak 1923-1938 arası yılların belirlenmesinde dönemin edebiyat kanonunun ve Türk modernleşmesinin önemli bir inşa basamağını oluşturmasının ve erkekliğin dönemin söyleminde kurucu bir mit/ olgu olarak kullanılmasının etkili olduğunu kaydeder. Ayrıca erkeklik- iktidar ilişkisi ve milliyetçilik, modernleşme, militarizm üzerinden konumlanan inkılap ideolojisini anlamaya yönelik malzeme veren yirmi altı adet romanı inceleyeceğini ifade eder.

Birinci Bölüm, “Kimlik, Toplumsal Cinsiyet ve Erkek(lik)” başlığını taşır. Sayak, bu bölümde kimlik, cinsiyet ve erkeklik kavramlarını konu edinerek toplumsal cinsiyet söylemine ilişkin geniş bir kuramsal çerçeve çizer. “Kimlik Söylemine Genel Bir Bakış” alt başlığında kimlik kavramı; Jan Assmann, K. Woodward, Bhikhu Parekh, Anthony Giddens, Stuart Hall, Alberto Melucci, Craig Calhoun, Phillip Gleason gibi araştırmacıların kuram ve yaklaşımları ele alınarak tartışılır. Kimlik kavramının özellikle ontolojik ve sosyolojik yönleri irdelenir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında kültürel çalışmalar ve postmodernizm tartışmalarının kimlik kavramına dair entelektüel ve akademik ilgiyi canlandırdığını vurgulayan Sayak, bireysel kimlik ve kolektif kimlik yaklaşımlarını tanıtır. Psikososyal kimlik kuramı, sembolik etkileşimci kimlik kuramı gibi teorik başlıklar geliştirilmesine rağmen sosyal inşacılık kuramının öne çıktığını değerlendirir.

“Bir Kimlik Kategorisi Olarak Toplumsal Cinsiyet” alt başlığında, ekonomik sınıf, ırk, etnisite, milliyet, coğrafya gibi etkenlerin sonucu olarak kurulduğu değerlendirilen toplumsal cinsiyet kavramı, tam da bu yönüyle cinsiyet merkezinde temellendirilmiş bir kimlik kategorisi olarak tartışılır. Sayak, yaradılışla tayin edilmiş erkek ve kadın olma durumunu biyoloji temelinde tanımlayan cinsiyet kavramına yönelik özcü yaklaşımdan ikinci dalga feminizm tartışmalarının etkisi ile cinsiyeti biyolojik determinizmden ayırarak ideolojik ve kültürel yapılandırmalar bağlamında çözümleyen kuramlara kadar toplumsal cinsiyet kavramını tarihsel gelişim süreci içinde, önde gelen kuramcıların yaklaşımları doğrultusunda etraflıca inceler. Toplumsal cinsiyet eleştirisinin, cinsiyet merkezli oluşturulan bütün ilişki ve varsayımlarını yapıbozum yöntemiyle inceleme yaklaşımını esas aldığını belirten Sayak, tarihsel üretim ve sınıf analizi, sosyal roller, toplumsal pratikler, iktidar ilişkileri gibi teorik gerekçelerle temellendirilen vurgular nedeniyle farklı yaklaşımlar sergileyen kuramların, öznenin kültür tarafından biçimlendirildiği düşüncesinde birleştiğini ifade eder. Bu doğrultuda medya, din, tüketim endüstrisi, edebiyat, bilim gibi kurumların erkeklik ve kadınlık söylemindeki kurucu rollerini değerlendirerek söylem düzeyindeki inşa araçlarının yanında toplumsal cinsiyetin öznellik ve pratiklerle somutlaştırıldığını ileri süren kuramcıların yaklaşımlarını da ele alır.

“Toplumsal Cinsiyet Eleştirisi ve Kimlik İnşası Bağlamında Erkeklik” alt başlığında, erilik atfedilen toplumsal cinsiyet rollerinin, özellikle kültür bağlamında ne tür bir ilişki, gerekçe, strateji ve dinamiklerle oluşturulup erkekliğin toplumsal kabul biçimlerine ulaştığı tartışılır. Bu kapsamda önce feminizm çatısı altında sonra ise sosyoloji ve bilhassa psikoloji alanlarındaki erkeklik kavrayışındaki değişimlerle beslenerek kendi müstakil çerçevesi içinde bağımsızlık kazanan erkeklik çalışmalarının tarihsel gelişimi, R. W. Connell, Pierre Bourdieu, Antonio Gramsci, James W. Messerschmidt gibi kuramcıların hegemonik erkeklik kavramına yaklaşımları ve erkeklik kategorileri incelenir.

Çalışmanın ikinci bölümü, “Erken Cumhuriyet Dönemi Sosyopolitik Panoraması: Kimlik Arayışları ve Erkeklik” başlığını taşır. Bu bölümde, inkılap ideolojisi ile erkeklik söylemi arasındaki ilişkiden hareketle Erken Cumhuriyet Dönemi tarihselliğinin arka planını anlama çabası ağır basar. Sayak, “Bir Tahayyül Olarak Milliyetçilik ve Erkeklik” alt başlığında milliyetçiliği hazırlayan önemli etmenlerden biri olarak endüstriyel örgütlenmedeki gelişmeleri vurgular. Bu bağlamda sanayi toplumuna referans veren yeni iş bölümü anlayışının ve insanlar arasındaki yeni etkileşimler ağının ürünleri olarak öne çıkardığı artan okur-yazarlık, devletlerin siyasal varlığını merkezileştirme çabaları, yaygınlaşan iletişim, uzmanlaşma ve teknik bilgi-beceriye kutsayan seri üretimi, yeni insan modelini ortak kültür kodlarıyla homojen bir toplumsallığa sevk eden milliyetçiliğin yapılandırma araçları olarak görür. Benedict Anderson, Thomas Burton Bottomore, Ziya Gökalp, Ernest Gellner, Eric Hobsbawn, Miroslav Hroch ve Antony Smith gibi milliyetçilik düşüncesinin önde gelen kuramcılarının yaklaşımlarını değerlendirir. II. Meşrutiyet Dönemi Türkçülük hareketlerinden etkilenmekle birlikte Erken Cumhuriyet Dönemi Türk milliyetçiliğinde, Turancı-PanTürkist çizgiden uzaklaşan, Anadolu coğrafyası ile sınırları çizilen bir ulus düşüncesinin hakim olduğunu vurgulayan Sayak, dönemin milliyetçilik anlayışının başat ögesinin reel-politik hassasiyetle zaman içinde değişebilme kabiliyeti olduğunu öne çıkarır. Bu kabiliyetin inkılap ideolojisinin uygulamalarına yansıyan izlerini sürmek amacıyla, milliyetçilik ve cinsiyet söylemleri arasındaki etkileşimi öncü çalışmalarla çözümleyen Nira Yuval-Davis, Afsaneh Najmabadi, Partha Chattarjee, Serpil Sancar gibi araştırmacıların yaklaşımlarına başvurur.

“Militarizm ve Düzen Savunu(cu)su: Koruyucu/ Buyurgan/ Saldırgan Erkeklik” alt başlığında Sayak, bir kelime olarak kullanımı Batı dillerinde 19. yüzyıl sonlarında başlasa da militarizmin ortak bir uzlaşısı ile mutlak bir kavramsallaştırma tarihinden bahsedilemeyeceğini vurgular. Ancak modernleşmeye bağlı sosyal, politik, ekonomik ve düşünsel gelişmelerin oluşturduğu yeni idealin militarist projelere sirayet ettiğini, ulus devletlerin millî egemenlik formülünü başarıya ulaştırmak için militarizmi pragmatik ve ideolojik bir aygıt olarak kullandığını da ekler. Osmanlı İmparatorluğu’ndan Türkiye Cumhuriyeti’ne uzanan tarihsel süreçte bu ideolojik aygıtın kullanılma biçimlerini tanıtır ve özellikle Erken Cumhuriyet Dönemi’ndeki pratikler ve düşünsel eğilimler üzerinden militarizmi çözümleyen araştırmacıların görüşlerine başvurur. Milliyetçilikle olduğu kadar toplumsal cinsiyet inşası ile de bağlantılı olduğu savından hareketle militarizm ve erkeklik arasındaki birbirini tamamlayıcı ve inşa edici ilişkiyi irdeler.

İkinci bölümün son alt başlığı “Modern(leşmen)in Cinsiyeti: Aydınlanmacı Eril Özne”dir. Sayak, bu bölümde modernitenin tarihsel ve kuramsal yönlerine eğilir. Osmanlı İmparatorluğu’ndan Türkiye Cumhuriyeti’ne değin Osmanlı-Türk modernleşme hareketini; politika, ordu, teknoloji, ekonomi ve kültür bakımından Batı hegemonyasına karşı durabilmek motivasyonu ile çerçevelenen bir yenileşme hareketi olarak tanımlar. Bu yenileşme hareketinin tarihî dönüm noktasını ise Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşu olarak belirler.

Sayak'a göre kurucu kadronun Batılı kurumlarda aydınlanmacı fikirlerle yetişmesi ve Osmanlı'nın Batılılaşma tecrübesine yönelik dikkatleri; 'yeni devlet ve rejimi'nin modernleşmeyi, kurumsallaştırma, topluma yayma, her alanda bir rehber olarak konumlama ve nihayet 'muasır' olanı elde etmenin bir aracı olarak kullanma gayretinin başlıca sebepleridir. Toplumsal yansıması yeni bir hayat perspektifi inşa etmek olarak tanımlanabilecek bu amaçlar manzumesi, doğası gereği hayatın her alanını olduğu gibi toplumsal cinsiyet ilişkilerini de düzenler. Bu kapsamda, Türk modernleşmesinin tıpkı Batı'da olduğu gibi erkeklerin ve eril iktidar anlayışının etkisinde bir değişim programı olduğunu Serpil Sancar'ın düşüncelerinden hareketle vurgulayan Sayak, Erken Cumhuriyet Dönemi'ndeki modernleşme hareketlerinin önemli bir ayağı olan modern kimlik/ yurttaş kurgusunu, yeni erkekliğin inşasında önemli bir başlık olarak değerlendirir. Bu çerçevede, modern ve millî erkek(lik) modelinin kurucu kadro tarafından inkılap ideolojisini sembolleştirmek ve sadık yurttaşlar topluluğu oluşturmak amacıyla öne çıkarıldığını ifade ederek bu modelin de rasyonellik ve otoriterlik gibi eril olduğu atfedilen nitelikler üzerinden tasavvur edildiği tespitinde bulunur.

Çalışmanın üçüncü bölümü "Erkeklik Yazıya Dönüşünce: Eril Tahakküm, İnkılap ve Roman" başlığını taşır. Sayak, iktidarı inşa eden ilişkiler ağının özellikle 'bağlam'a yönelik derin okumalar yapılarak çözümlenebileceğini ileri sürerek yeni rejimin, ulus devlet ideolojisini ve buna bağlı iktidar alametlerini meşrulaştırmak adına 'edebiyat'ın da dâhil olduğu kurumlardaki söylem eksikliğini giderme amacının dönem edebiyatını etkilediğini ifade eder. Sayak'a göre yazarlara, 'yeni hayat' değerlerini anlatma ve yurttaşlarca içselleştirilmesini sağlama gibi ulus devletleşme sürecini akamete uğratmama kaygısı ile birtakım misyonlar yükleyen yeni rejim, 'ulusal edebiyat'a katkı sağlayacak yazarları da ödüllendirmekten geri kalmayacaktır. Sayak'ı bu tespiti götüren işaretler; "inkılap ideolojisinin eril hegemonya düşüncesi etrafında tahayyül edildiği", "siyasal rejimin metinler üzerinden cinsiyet rejimini düzenlediği", "yeni erkek(lik) kimliği ile toplumsal yapılandırmacılığın birbirleriyle etkileşim içinde inşa edildiği" ve "politik fikirler ile cinsiyet kodlamalarının eş güdüm içinde üretildiği ve meşrulaştırıldığı" (108) gibi sorgulayıcı düşünceler etrafında, ele alacağı romanlara yaklaşmasını sağlar. Böylece; toplumsal değer kodları ve roller, beden tasavvurları, mekânın sembolik anlamları, ideal tarih kurgusu ve kadın kimliği söylemleri gibi temalarla yeni rejim-inkılap ideolojisi-erkeklik ideali üçgeninde erkeklik başta olmak üzere dönem romanlarına yansıyan cinsiyet temsillerinin izini sürer.

"Cinsiyet Farkları Rejimi: Toplumsal Değerler ve Roller Bağlamında Erkeklik" alt başlığında, kimliğin ikili karşıtlıklar dizgesinde inşa edilen bir olgu olduğuna yönelik vurgudan hareketle bir kimlik kategorisi olan toplumsal cinsiyetin de biçimlendirildiği, toplumsal cinsiyet söylemlerinin biyolojik karşıtlığı imleyen erkek-kadın ikiliği üzerinden inşa edildiği ve erillik-dişillik formülü ile görünür kılındığı vurgulanır. Bu formülde güç, akılcılık, tutarlılık, koruyuculuk gibi eril olduğu atfedilen nitelikler erkeklikle ilişkilendirildiğinden, Sayak'a göre Erken Cumhuriyet Dönemi kimlik söylemi, dönem romanındaki karakterleştirme biçimleri ve tematik hassasiyetler aracılığıyla eril bir alanda inşa edilir. Sayak'ın bu alt başlıkta incelediği romanlar şunlardır: *Kalp Ağrısı*, *Zeyno'nun Oğlu* (Halide Edib Adıvar), *Bir Kadın Düşmanı*, *Yeşil Gece* (Reşat Nuri Güntekin), *Hüküm Gecesi*, *Sodom ve Gomora*, *Yaban* (Yakup Kadri Karaosmanoğlu), *Halas* (Mehmet Rauf), *Bir Renk Bir Ahenk* (Ali Mustafa Soylu), *Cephe Gerisi* (Burhan Cahit Morkaya), *On Yılın Romanı* (Ethem İzzet Benice), *Sevgim ve İzdirabım* (Mükerrem Kâmil Su), *Takma Ayak Hasan Çavuş* (Ziya Çalık), *Düşkünler* (Sadri Ertem), *Mülazımın Romanı* (Abidin Daver), *Ateş Kamçıları* (Hamdi Rıza Çaydam).

"Beden Politikaları ve Erkeklik" alt başlığında, söylem düzeyinde bir gösterge ve anlamlandırma alanı olan 'bedenin tarihi' incelenir ve bu tarihten edinilen perspektifle beden terbiyesi, biyopolitika, öjeni gibi konuları da kapsayacak şekilde Erken Cumhuriyet Dönemi beden ve nüfus politikalarında bedene yüklenen misyon ve anlam, bu alanda öncü çalışmaları olan araştırmacıların yaklaşımları kullanılarak tartışılır. Sayak'a göre Erken Cumhuriyet Dönemi'nde beden; savaş yorgunu bir milleti iyileştirme endişesinin gölgesinde, diri ve güçlü bir millet temsilini kodlayacak öğelerle bezeli, yeni kimlik idealini somutlaştıracak değerler yüklenen bir sosyal inşa alanı olarak öne çıkar. Sayak'ın bu alt başlıkta etraflıca incelediği romanlar şunlardır: *Bir Kadın Düşmanı* (Reşat Nuri Güntekin), *Cephe Gerisi* (Burhan Cahit Morkaya), *Takma Ayak Hasan Çavuş* (Ziya Çalık), *Mülazımın Romanı* (Abidin Daver), *Hüküm Gecesi*, *Sodom ve Gomore*, *Yaban*, *Ankara* (Yakup Kadri Karaosmanoğlu).

Üçüncü bölümün bir diğer alt başlığı "Mekân Söylemi ve Erkeklik"tir. Bu alt başlıkta mekân; siyaset, psikoloji ve sosyoloji üçgeninin sağladığı rehberlikle anlamlandırılması gereken, kamusalılık, ıskellik, çağdaşlık gibi göstergelerle ideolojisini yansıtan iktidarı simgeleyen, milliyetçilik ve modernleşme anlayışlarına bağlı tasavvurları sergilediği kadar toplumsal cinsiyet söyleminin de düzenlendiği bir bağlam olarak ele alınır. Dolayısıyla Sayak'a göre Erken Cumhuriyet Dönemi'nde mekân ve erkeklik arasında kurulan ilişki, "kültürel ayırım sınırlarının oluşturulması", "hegemonik erkeklik arzusunun semboller üzerinden harekete geçirilmesi" ve "vatan kavramının politik bir simge olarak cinsiyetlendirilmesi" (182) arayışları ile çevrilidir. Hiç şüphesiz bu arayışın motivasyonu; ulus devletleşme sürecinin taşıyıcısı kurucu kadronun kendisini 'merkez'in sağladığı olumlu çağrışımlar etrafında konumlaması ve 'taşra'yı hiyerarşik olarak indirgeme çabasıdır. Ayrıca bu dönemde Anadolu merkezli vatan imgesinin 'dişil bir imge' etrafında kurgulanması, kurucu iktidarın reformlarını yerleştirmede başvurduğu bir strateji olarak değerlendirilir. Bu zaviyede hegemonik erkeklik ile taşra söylemi, eril arzu ile vatanın/ Anadolu'nun dişilleştirilmesi arasında bir bağlantı kuran Sayak'ın incelediği romanlar şunlardır: *Vurun Kahpeye* (Halide Edib Adıvar), *Bir Kadın Düşmanı*, *Yeşil Gece* (Reşat Nuri Güntekin), *Dağları Bekleyen Kız* (Esat Mahmut Karakurt), *Yaban*, *Hüküm Gecesi*, *Ankara* (Yakup Kadri Karaosmanoğlu), *Kahpenin Aşkı* (Hayrettin Ziya Taluy), *Çölde Bir İstanbul Kızı* (Esat Mahmut Karakurt), *Yüzbaşı Celal* (Burhan Cahit Morkay), *Halas* (Mehmet Rauf), *Takma Ayak Hasan Çavuş* (Ziya Çalık).

Sayak, "Erkekliğin Tarihi/ Tarihin Erillliği: Tarihî Romanlarda Erkeklik Söylemi" alt başlığında tarihi, toplumsallığı biçimlendiren kurucu işlevinden hareketle önemli bir millî kimlik inşa aracı ve Erken Cumhuriyet Dönemi'nde Türklüğün karakterini tarif edecek bir kaynak olarak ele alır. Özellikle kurucu kadronun Türk karakterine yönelik hegemonik erkeklik idealini yerleştirecek öğeleri barındırması nedeniyle tarih ile cinsiyet temsilleri arasındaki ilişkiye dikkat çekerek şu romanları inceler: *Kızıl Tuğ* (Abdullah Ziya Kozanoğlu), *Cehennemden Selam* (M. Turhan Tan), *Kara Davut* (Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu).

"Dişil Alanı Biçimlendirmek: Eril Tahakküm ve Kadın(lık) Kurgusu" alt başlığında hegemonik erkeklik sisteminin erkeklik kategorilerinin yanı sıra kadınlığı da yapılandırdığından hareketle Erken Cumhuriyet Dönemi'nde yeni kadın kimliğinin 'dişil alan'la ilişkilendirildiği ve eril tahakküm düşüncesi ile biçimlendirildiği düşüncesi vurgulanır. Sayak'ın bu politikanın yansımalarını aradığı romanlar şunlardır: *Vurun Kahpeye*, *Kalp Ağrısı*, *Zeyno'nun Oğlu* (Halide Edib Adıvar), *Bir Kadın Düşmanı* (Reşat Nuri Güntekin), *Cephe Gerisi* (Burhan Cahit Morkaya), *Sevgim ve Izdırabım* (Mükerrem Kâmil Su).

Üçüncü bölümün son alt başlığı "Eril İktidarın İmkânsızlığı: Kırılğan ve Yaralı Erkeklik"tir. Bu alt başlıkta hegemonik erkeklik sisteminde, verilecek imtiyaz ayrıcalığı ve

kazanılmış konumu yitirme korkusunun, 'iktidar söylemi'nin içselleştirilmesini sağladığı belirtilir ve bu yönleriyle erkekliğin Judith Butler'dan hareketle "performatif" oluşu vurgulanır. Sayak gerek imtiyaz sahibi gerekse eril iktidarı elde edemeyişinden kaynaklı korkularla yüzleşen erkek karakterlerin yer aldığı şu romanları inceler: *Bir Kadın Düşmanı* (Reşat Nuri Güntekin), *Yaprak Dökümü* (Reşat Nuri Güntekin), *Yaban* (Yakup Kadri Karaosmanoğlu), *Cephe Gerisi* (Burhan Cahit Morkaya).

Sonuç bölümünde Sayak; çalışmasını meydana getiren bölümlerdeki amaç, yaklaşım, yöntem, hipotez, tartışma, bulgu ve yorumlarını, ele aldığı dönemin siyasal, sosyal ve sosyokültürel şartlarına daha geniş bir perspektiften bakmasını sağlayacak bir özetlendirme ile çalışma evrenini teşkil eden romanlar üzerinden somutlaştırır. Bu bağlamda, kurucu kadronun inkılap ideolojisini yerleştirmek amacıyla 'yeni hayat' değerlerini yücelten bir edebiyat yaratma isteklerinin sonucu olarak modernist ve milliyetçi dünya tasavvurunun Erken Cumhuriyet Dönemi roman kurgusunu biçimlendirdiğini, dolayısıyla genelde edebiyatın özelde ise romanın inkılapçı söylemin meşru sesi olarak konumlandırıldığını ifade eder. Erkeklik kurgusunun ise kurucu kadronun politik söylemini ve tasavvurlarını görünür kılmanın da ötesinde estetize edebilme kabiliyetini haiz olması, sadece politik söylemde değil, bilhassa edebî söylemde erkekliğin kurucu bir anlatı olarak konumlandırılmasını sağlamıştır. Zira Sayak'a göre 1923-1938 yılları arasında yazılan romanlarda Cumhuriyet değerleri erkek kahramanlar ve erkeklik kimliği ile temsil edilmekte, ideal erkeklik ve öteki anlatılarının inşasında, 'dişileştirme' etkili bir aygıt olarak kullanılmakta ve erkeklik ile iktidar madalyonun her iki yüzünü oluşturmaktadır.

Mevcut Türk edebiyatı tarihine yönelik birçok çalışmanın sunduğu perspektif ve örneklemeler üzerinden bakıldığında yazarın pek de kanonik olmadığı değerlendirilebilecek edebî eserleri de çalışmasına dâhil etmesi, çalışmada ele alınan dönem romanlarına yansıyan toplumsal cinsiyet düzeni-iktidar ilişkileri, modern yurttaşlık-yeni erkeklik ideali gibi göstergelerin geniş bir çerçevede kavranabilmesini sağlaması bakımından çalışmanın öne çıkan niteliklerindendir. Yazarın roman çözümlemelerine ışık tutan erkeklik kuramını - kuramın kendisinin dışında da- siyasetten sosyolojiye psikolojiden antropolojiye kadar disiplinler arası bir yelpazede konumlandırması ve nihayet bu geniş yelpazeyi Türk tarihinde önemli merhaleler açan modernleşme, milliyetçilik, militarizm, inkılap ideolojisi gibi temalar etrafında birleştirebilmesi, roman çözümlemelerinin başarısını artıran unsurlardandır.

Erkeğin İnkılabı: 100. Yılında Cumhuriyet'i ve Romanı Erkek(lik) Üzerinden Okumak (1923-1938), dönem edebiyatına neredeyse ruhunu üfleyen merkez-taşra ayrımı, inkılap ideolojisinin söylemlerini meşrulaştırma bağlamında eril tahakküm vurgusunu yansıtan beden temsilleri, kadın-toprak-vatan özdeşliği üçgenine bağlam vasfı ile söylemsel bir boyut kazandıran mekân olgusu, dönem içinde oldukça önem atfedilen tarihî romanlara millî değerler, rol modeller ve ortak bir millî hafıza inşasını mümkün kılan tarih ve resmî tarih anlayışı, 'ataerki ile pazarlık formülü' ile eril iktidarın tahakküm gücünden yararlanan ve bu yönüyle varlık kazanan kadınlık anlatısı, inkılap ideolojisini sembolize eden hegemonik erkeklik ideali ile anlam kazanma yolunda diğer erkeklik kategorilerinin sergilediği erkeklik performansları gibi başlıklarda kapsamlı roman çözümlemeleri nedeniyle Yeni Türk edebiyatı alanına ciddi bir katkı olarak değerlendirilebilir.